

Y. Savchuk, student
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

The typology of romantic characters in the Alexander Groza's poetry

In this article we attempted to make a deep analysis and to classify in detail romantic characters presented in the Alexandr Groza's poetry.

Keywords: *typology, romantic characters, Romanticism, the Cossack, lyrist, knight, nobleman, female characters.*

УДК 821.161.2-1Андрусяк

Н. З. Сварич, асп.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ВТІЛЕННЯ СВИТОГЛЯДНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ІВАНА АНДРУСЯКА В ОБРАЗНІЙ СИСТЕМІ ПОЕТИЧНОЇ ЗБІРКИ "ПОВЕРНЕННЯ В ҐАЛАПАГОС"

У статті досліджено провідні мотиви збірки Івана Андрусяка "Повернення в Ґалапагос" і розглянуто індивідуально-авторську образну систему для глибшого розуміння світоглядної концепції митця.

Ключові слова: *провідні мотиви, концептуальний образ-символ, архетип, філософська лірика, світоглядна концепція.*

Поетична збірка Івана Андрусяка "Повернення в Ґалапагос", яка вийшла друком у 2001 році, привертає увагу розмаїттям тематики, філософічністю, образністю і багатством поетичних засобів. Тут автор досліджує сутність людської природи, систему життєвих цінностей та пріоритетів, призначення мистецтва і роль митця в житті суспільства.

Незважаючи на широку тематичну палітру, своєрідність та самобутність образів, багатий арсенал мовних засобів, твори цієї збірки лише вибірково аналізували такі дослідники, як І. Хомчук, Ю. Логвиненко, Н. Лебединцева, О.Соловей та ін. Однак поза належною увагою науковців лишилися провідні мотиви й образна система збірки в цілому, що й зумовило актуальність нашої роботи.

Метою даного дослідження є розкриття світоглядної концепції митця крізь призму індивідуально-авторської образної системи поетичних творів збірки Івана Андрусяка "Повернення в Ґалапагос".

На наш погляд, реалізацію поставленої мети слід розпочати з тлумачення назви збірки, яка символізує прагнення митця повернути людство з його духовним занепадом та втраченими моральними цінностями до уявного світу Галапагоських островів, відомих своєю ізольованістю і надзвичайною первозданною красою, незіпсованою цивілізацією.

У першому вірші збірки "такий конклав: ніхто не помирав...", який належить до філософської лірики, звучить мотив різної життєвої позиції у вирішенні щоденних проблем та перипетій буття в цілому. Кожна людина самостійно обирає свій шлях, інтенції та цілі існування, віддаючи перевагу певним ідеалам. При цьому деякі особистості дотримуються активної позиції, прагнуть реалізувати свої життєві плани на відміну від загалу інших, які залишаються пасивними, і лише пливуть за течією життя.

Для глибшого розкриття ідейного задуму твору Іван Андрусяк використовує архетип води, який привертав увагу деяких дослідників творчості поета, зокрема І. Хомчука, як символ руху й плинності людського буття, який вибудовує відповідну опозицію щодо життя – активну чи пасивну: "такий конклав: ніхто не помирав / усі хто міг добралися **уплав** / а хто не міг той дошукався **броду**" [1; 4]. Окрім того, тип активних людей, які постійно перебувають у русі, асоціюється у творі з динамічним образом простору, що набуває здатності води "вилитися": "простір лився через край" [1; 4]. Натомість образ "загуслої" і "розбещеної" води уособлює пасивний загал з апатичним, байдужим ставленням до навколишнього світу: "вода загусла як від слів коран" [1; 4].

Ліричний герой поезії намагається з'ясувати, чи варто виражати свою активну позицію, про яку в поезії йдеться як про "похід", який може призвести до "непокритих ран", тобто до розчарування і зневіри, оскільки водночас існує і "короткий ліс", що "...застеле білий світ / і кожного нужденного пригорне" [1; 4]. Образ лісу, який вдало доповнений епітетом "короткий", символізує пасивний безликий натовп, позбавлений сили духу і мужності щось змінити через надуманий спокій і страх.

Митець також зазначає, що немає сильної особистості, здатної протистояти сірій масі і надихати її на вдосконалення і зміни: "нема нікого хто смолу несе / не будучи прирученим смо-

лою" [1; 4]. Саме символіка образу смоли дає змогу автору підкреслити, що є справжні незмінні цінності, які, на жаль, у багатьох людей трансформуються протягом життя у псевдоідеали і духовне зубожіння. Завершальним акордом вірша є питальна інтонація, яка передає розчарування ліричного героя таким скореним натовпом, що не прагне до жодних змін: "хто ж зважиться лишитися зо мною" [1; 4].

У поезії "дівчина знає м'ясо зійшло з води..." Іван Андрусяк також звертається до проблеми пророка, який не знаходить розуміння і підтримку серед численного загалу пасивних людей – натовпу, який може відступитися від свого духовного наставника, зрадити його, тому автор не випадково апелює до образу Ісуса Христа, якого переслідували через неприйняття його світогляду: "хто тебе знає ісусе у цьому таборі / хто тобі тричі запіє о цій порі // хто тебе нині ісусе до вітру виведе / хто нагодує шаленців осколком житнім" [1; 17]. Зрештою, цей натовп переростає в образ "ненаситного м'яса", який наскрізно пронизує людство: "м'ясо зійшло з води і воно ненаситне" [1; 17].

Продовження авторських роздумів про загал людей, позбавлених чітких переконань та ідеалів, знайшло своє відображення у поезії "відпостити всю зиму замість мене...", у якій яскраво презентується в образі "челядини": "відпостити всю зиму замість мене / хіба зуміє ця челядина / впаде звізда і оскоромить вени / зелений хрускіт теплого вина" [1; 38]. Аморальність, підміну цінностей і духовну спустошеність яскраво передають рядки вірша: "і мжичить сонний лоск під образами / позлітка заліпила образи / а ця душа попукана так само / як кошниця зі свіжої лози" [1; 38].

У контекст поезії органічно вплітається архетип води відповідно до постмодерністської естетики. Небажання протистояти спокусам та випробуванням долі, інертність безликої маси поет проектує на образ "обезводнення": "челядині бракує обезводнень / розщеплених у череві змії" [1; 38].

Особливе смислове навантаження в поезії несе також образ душі, вдало доповнений контекстуальними антонімічними епітетами "плитка" і "холодна", які увиразнюють значення сірої маси, і "споряджена", що уособлює сильну, неординарну особистість: "таку плитку таку холодну душу / витравлює споряджена душа" [1; 38].

У філософських віршах "чим більше мурашок..." і "маєш рибу..." Іван Андрусяк порушує проблему сенсу буття і передає власне бачення неповторної долі людини, яка проходить різні етапи: народження, життя і смерть. Численні перешкоди та випробування, які трапляються на життєвому шляху кожного індивіда, з часом формують його світогляд і дають безцінний досвід: "ти вже великий / ти вже вмієш кусатися / підстерігаючи власну здобич / блукати оселями рук / незграбними як життя / притрушене сухим листям / і риб'ячою лускою" [1; 41].

Однак, на думку ліричного героя, люди повинні навчитися довіряти Богові, що призначає кожній людині той хрест, який вона може нести: "найсмійніше те / що ти йому віриш / адже бога не слід боятися / особливо якщо він бог" [1; 41].

Автор збірки також звертається до мотиву вибору людиною шляху власного життя і пошуку істини. Строфа "прощання смислу – вирок і пророцтво / словам не доторкнутися до слів / допоки губи вимочивши оцтом / не заговориш: істина – в землі" [1; 49] є алюзією на біблійну оповідь про смерть Ісуса Христа, який пройшов тернистий шлях, не зрадивши свого покликання і кінцевої мети приходу на Землю – відкрити людям істину духовно багатого і морально чистого життя: "і крила що спираються на крила / і люди що волають до людей / і де на світі є остання сила / яка веде куди вона веде..." [1; 49].

Варто звернути увагу на ще один важливий філософський мотив швидкоплинності людського буття. За допомогою індивідуальних контекстуальних антитез "небо" – "змія" [1; 10] у вірші "остроголосні привиди речей..." автор вказує, що поки життя триває, людині слід пам'ятати таку істину – будь-які нерозважливі вчинки та помилки неможливо виправити, тому необхідно ставитися надзвичайно відповідально до кожного прожитого дня.

Метафоричний образ простору, який у поезії "такий конклав: ніхто не помирав..." мав властивість води – "виливатися", символізуючи при цьому тип людей з активною позицією, набуває у вірші нових семантичних відтінків: води, яка тече і уособлює рух і плин людського життя: "якого безу простір цей тече" [1; 10].

У збірці "Повернення в Галапагос" є низка творів, провідний мотив яких – призначення митця та його пошуку шляхів само-

вираження і розкриття сутності мистецтва. У вірші-монологі "проповідуєш безвість як ніч проповідує спрагу..." відображено суперечливий внутрішній світ ліричного героя-митця, який перебуває у стані нерівноваги і душевного неспокою, оскільки не впевнений у тому, що в читацькій аудиторії зможуть адекватно сприйняти глибину його завуальованих думок у контексті філософської та морально-етичної позиції: "споконвічна гора з-під каміння просочує брагу / а до кого та брага до кого та спрага тече" [1; 7].

Палке бажання займатися творчістю, прагнення писати автор презентує в образі спраги: "проповідуєш безвість як ніч проповідує спрагу / місце скрипу води оповите нічийним дощем" [1; 7]. Однак нерідко суперечливі й нав'язливі думки заважають митцеві і не дають можливості творити: "мислі – пастки на бджіл що по ночах не вміють літати / їм би майже сльозу їм би тільки маленький ковток" [1; 7]. На наш погляд, тут образ бджіл уособлює працьовитих і наполегливих майстрів слова, у яких "життя до пиття не відняти але й не додати" [1; 7].

Водночас у цій поезії відчувається невпевненість ліричного героя щодо сили свого слова: "розлипаються крила присохлих од відчаю бджіл / тільки гусне слина як понура бравада пророка / що нікому – нікому – ні краплі не наворожив" [1; 7]. Надзвичайно влучним у творі є образ слини, якою, згідно з біблійною легендою, Ісус Христос вилікував сліпого. Однак у контексті цієї поезії автор інтерпретує цей образ по-своєму: "слина гусне", тобто митець переконаний, що не зміг донести до реципієнта ідейний задум своїх творів.

Ліричний герой-митець фізично втомлений, відчуває занепад сил та байдужість до всього навколишнього і всі його творчі пориви, які уособлені в образі "крапель", призводять до стану певного розчарування: "за краплею крапля сповзає під лід" [1; 13]. Тому поет потребує тимчасового відпочинку від письменницької справи: "заломлені вежі як промені сірі / йому залишають півтрупа на сні / змирися лишися посунься прийди // та нині немає ні трупів ні сил / синіє у звивинах тиша панічна" [1; 13]. Та згодом митець робить висновок, що сенсом його життя є мистецтво: "я сам супокою цього напросив / навіщо питаю не знаю навічно..." [1; 13].

У поезії "і самоти береговизна..." відтворено розпач і страждання ліричного героя від пережитого. І хоча його душа "як закривавлений поріз" з часом загоюється, однак спогади продовжують завдавати йому болю: "проріз присох укрився пилом / а тільки все одно болить" [1; 12].

Автор порівнює сучасне суспільство із ніччю, яка асоціюється із духовним занепадом і тотальним мороком, у який поринуло людство: "ніч як вікно на схід мокра і довга" [1; 18]. Для відродження справжніх ідеалів суспільству потрібно пройти довгий шлях, оскільки люди зневірені, розчаровані і відчують всезагальну кризу, до якої ліричний герой-поет не бажає бути причетним, і тому прагне цілком зануритися у процес творчості: "я не збираюся з вами складати договір / я лише хочу щоб ви не чіпали весел" [1; 18]. Від такого стану невизначеності і тривоги, втрати підвалини і мотивації життя митець посивів: "маска життя – поет від цементу сивий" [1; 18]. Проте він не може залишатися осторонь від усіх подій, "подалі від цих відображень", відчуючи себе часткою всього, що відбувається: у нього "всмоктався кліщ" [1; 18]. Тому герой поезії намагається відновити свої душевні сили і продовжити творити: "маєте приклад і віру – бог бур'янів воскрес / маєте землю вроздріб – кожному по Україні / лишть мені тільки стежку і я не залишу тіні" [1; 18].

У поезії "я себе посеред ікони на дерево проміння..." передано складні душевні порухи і неспокій героя-митця, твори якого надихають читачів на різні відгуки та часом протилежні оцінки: "вони справді кожної ночі підбирають мені імена / і я прикриваю ними свій фіолетовий безум" [1; 20]. Автор свідомо звернувся до символіки фіолетового кольору, який поєднує в собі два різних кольори і відтворює плетиво думок митця, його сумніви і вагання.

Ліричний герой зазначає, що легше залишатися пересічною людиною, яка в поезії втілена в образі дерева, але така позиція його зовсім не влаштовує. Митець прагне чути об'єктивну критику і обговорення власних творів: "я привітаю кожного кому дорога ця лажа / доки його в підземному не проковтне тусовка" [1; 20]. В останніх рядках твору автор акцентує увагу на тому, що серед великої кількості поетів бракує справжніх талановитих митців, які слугували б прикладом для інших, були б еталоном

справжнього мистецтва: "...серед зливи богів забракло єдиного бога / постели мені в небі курво я схожий на твоє маля / мене нема на цім світі мене немає нікого" [1; 20].

Складність творчого процесу митця, розмаїтість настроїв, багатогранність власної особистості передано в поезії "поволі – так дозволено було...". Тут автор використовує антонімічні образи землі й води, які символізують, з одного боку, стабільність процесу творчості ліричного героя, а з іншого – мінливість душі поета, який перебуває в стані постійних творчих пошуків: "поволі – так дозволено було – / земля й вода мінялися місцями / і ти не знав оракули чи грами / тобі прогнозували западло" [1; 43].

У поезії "є місце де вода не приживається..." автор порушує проблему істинності творчості, її сенсу і призначення. Крізь призму образу-архетипу води автор відтворює різні погляди митців на сутність мистецтва. Деякі з них можуть не дотримуватися сталих доктрин: "є місце твору – ген аж поза титрами / коли фуршетом зафіксують шок" [15], але є й такі поети, які не зраджують своїх принципів та ідеалів: "вода не гнеться піниться вода" [15]. З кожною епохою змінюється покоління численних майстрів слова, однак не йдуть у забуття лише ті, у творчості яких відображено актуальні і вічні загальнолюдські цінності: "хорує час поетом над поетами" [15].

У збірці "Повернення в Галапагос" є вірш "ФРАНКО. 1916", у якому автор звертається до класика української літератури Івана Франка, творчість якого справила неабиякий вплив на Івана Андрусяка. Слід звернути увагу на особливу нараторську побудову цього твору: роль оповідача, на наш погляд, виконують і автор, і сам Іван Франко. Займенник "ми" одночасно узагальнює тогочасне покоління митців, яке було виразником думок народу, і плеяду сучасних поетів-однодумців, яких об'єднує спільне прагнення до кращих змін у суспільстві: "не молотом не ломом не кайлом / не помелом на коло вітрогону / ми просто утекли від забобону / в останнє недоступне ремесло" [1; 23].

Крім того, поети різних епох нерідко були приречені на нерозуміння глибини їхніх думок і належне сприйняття творчої спадщини в цілому: "це небо ніби гиргалиця з рук / розлазиться в потріскані судини / а ми його збирали і садили / на полі брані свій порожній звук" [1; 23].

У вірші "поети втікають від змуджених полчищ...", присвяченому українському поетові Анатолію Дністровому, Іван Андрусак порушує актуальні проблеми, що стосуються сучасного покоління майстрів слова, які також почувуються самотніми через відсутність розуміння читацькою аудиторією складності і значущості творчого процесу загалом: "поети втікають від змуджених полчищ / їм втомлені кості ніхто не полоще / заладили знову останні чи перші / на голій долоні червоні черешні" [1; 37].

Водночас деякі митці змушені зректися свого покликання через нестачу засобів для друку їхніх творів і тому, за словами автора, стають "невірними": "платня невелика та й ціни помірні / отак на землі й розплодились невірні" [1; 37].

Отже, проведений аналіз творів збірки Івана Андрусяка "Повернення в Галапагос" дає змогу зробити висновок, що значна частина її поезій належить до філософської лірики, насиченої концептуальними образами-символами як в традиційному значенні, так і відповідно до постмодерністської естетики. Серед них ключовими є образи "смоли", "бджіл", "слини", "душі" тощо, однак домінуючим виступає образ-архетип води, який відображає різні психологічні стани ліричного героя і синтезує протилежні філософські категорії і поняття: життя – смерть, мінливість – стабільність, активність – пасивність тощо, що яскраво презентує світоглядно-концептуальну позицію митця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусак І. Повернення в Галапагос: Поезії / Іван Андрусак. – Бібліотека альманаху "Кальміус". – Донецьк: Видавнича агенція "OST", 2001. – 60 с.
2. Хомчук І.В. Інтерпретація образу води у поетичній збірці Івана Андрусяка "Повернення в Галапагос" / І.В. Хомчук // Вісник Житомирського держ. пед. ун-ту. – 2004. – № 16. – С. 54–56.

Стаття надійшла до редакції 24.04.15

Н. З. Сварич, асп.

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

Воплощение мировоззренческой концепции Ивана Андрусяка в образной системе поэтического сборника "Возвращение в Галапагос"

В статье исследованы ведущие мотивы сборника. Ивана Андрусяка "Возвращение в Галапагос" и рассмотрена индивидуально-авторская образная система с целью более глубокого понимания мировоззренческой концепции поэта.

Ключевые слова: *ведущие мотивы, концептуальный образ-символ, архетип, философская лирика, мировоззренческая концепция.*

N. Svarych, PhD student
Institute of Philology Taras Shevchenko National University of Kyiv

**Embodiment of Ivan Andrusyak's conception in the figurative system
of the poetry collection "Return to Galapagos"**

The article explores the leading themes of Ivan Andrusyak's poetry collection "Return to Galapagos" and considered the author's individual figurative system with the aim to deeper understanding of the poet's conception.

Key words: *leading themes, main symbol, philosophical lyrics, conception in the figurative system.*

УДК 821-31-343 (85:8=134) М. Варгас Льюса

К. А. Сембе, асп.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

**МОДИФІКАЦІЇ ІНІЦІАЦІЙНОГО МІФУ
В РОМАНАХ МАРІО ВАРГАСА ЛЬЙОСИ**

У статті досліджені особливості актуалізації ініціаційного міфу у сучасному світі. На матеріалі романів перуанського письменника Маріо Варгаса Льюси "Місто і пси" і "Тітонька Хулія і писака" розглянутий процес ствердження неофіта у латиноамериканському соціокультурному контексті другої половини ХХ ст. Залучення роману Джеймса Джойса "Портрет митця замолоду" визначило порівняльний компонент розвідки. Один із сучасних латиноамериканських (перуанських) варіантів ініціаційної схеми розглянутий поряд із відповідними конструктами європейської (ірландської) спільноти, а дорослішання молодого чоловіка усередині військової ієрархії – у порівнянні з владними відносинами релігійного типу.

Ключові слова: *домінування, геїтальт, ініціація, латиноамериканська культура, мачо, міф, перуанська література; Варгас Льюса М., Джойс Дж., Шпенглер О.*

Спроба аналізу ініціаційного маршруту літературного героя – це спосіб усвідомити чоловічий світ та переосмислити корінь андродискурсу. Ініціація як символ у сучасному світі несе сліди атавізму і, водночас, дає усвідомлення надкультурного первня, з якого проростають усі суспільні відносини.